

Yzn

To noč sem preživel v blatu. Moji bratje in sestre so stegovali roke skozi špranje kovinske ograje kot slonovi rilci išoč oreščke. Naučili so se vpiti »kruh, kruh«. Objemal sem svojo sestrico Lino. Že več dni je nahodna in teče ji iz nosa. Obrisal sem ji ga z rokavom svoje jopice, ki že dolgo smrdi po plesni. Samo Lina je moja prava sestra, drugi so otroci nove žene mojega očeta. Moja prava mama je s svojim novim možem ostala v Siriji.

Neka ženska na drugi strani ograje je, kakor da bi opazovala živali v kletkah živalskega vrta, s prstom kazala na moja stopala.

Očetu sem podal mlajšo sestro.

»Kam greš?«

»Ta gospa mi bo dala druge čevlje.«

»Mhm,« oče je le prikimal ... dovolj utrujen je bil že od razočaranja in ponižanja.

Sledil sem ji in nejevoljno renčal ob njenih nasmeških in nepotrebem trepljanju po hrbtu.

»Umazala si boš rokavice,« sem zabrusil po arabsko.

Ni razumela, vendar je bil moj grozeči pogled dovolj, da je prenehala.

Dvignila mi je stopalo in si ga resno ogledovala. Spoprijateljila sva se. Opogumil sem se in s prstom pokazal na belega plišastega kužka, prav takšnega, ki ga je izgubila Lina tiste grozne noči, ko se je potopila ladja tihotapcev na poti v Grčijo.

Ženska mi je podala nove čevlje, sveže nogavice in mi v žepa jopice potisnila dve plastenki vode. Moji stari čevlji so bili prepojeni z vodo in blatom.

Pred odhodom mi je prinesla belega plišastega kužka in mi pomahala v slovo.

Namenil sem ji širok nasmešek, potem pa hitro stekel k Lini, da bi videla novo igračo.

Tekel sem proti toku ljudi, ki so hodili v nasprotno smer, in se kot reševalnega obroča v divjem morju oklepal psička. Kako je mrzlo tisto morje, kako je temno tisto morje!

»Nikogar ni več!« mi je vpila neka gospa, ki si je delila blato v naši bližini, preden je tudi ona izginila v gmoti ljudi. Skupina se je v soju rumenkaste svetlobe reflektorjev počasi pomikala naprej kot čreda bizonov.

Strah me je bilo. S tokom ljudi sem se premikal dalje, dokler nisem ugledal odprtih vrat kovinske ograje in stopil v blato, ki ga je teptalo tisoče stopal. Možje v uniformah so se drli »Yalla, Yalla!«, ljudje pa so se nemočno premikali med ograjami.

Vrinil sem se v reko teles otrok in odraslih, torb in uničenih potovalk. Srce mi je hitro bilo, prestrašeno sem kot riba zdrknil mimo spolzkih hrbtov svojih sopotnikov.

Med žarki svetlobe sem v vlažni in hladni noči pred seboj zagledal velike avtobuse – stali so v vrsti eden za drugim.

Obdan sem bil od gruče ljudi, motorji so živčno hrumeli ... mojih pa od nikoder. Glavo sem stisnil v ovratnik jakne in močno objel belega plišastega kužka za svojo Lino.

Pomislil sem na Sirijo, na vročino in vonj tržnice. Pomislil sem na mamo, na kilometre, ki naju ločujejo, in na prehojeno pot, ki naju je le še bolj oddaljevala.

***

Yzn je star 11. Na Hrvaškem so ga ločili od družine, s katero je zbežal iz Sirije. V Brežice je prispel ob 2. uri zjutraj, premražen in moker od dežja. Po več kot enem mesecu se je spet združil z družino.

Ahmad

Orjak v uniformi se je napel in se zadr. Z roko nas je usmerjal na avtobus: »noter!« Ko je opazil, da sem se na stopnicah avtobusa od strahu sključil in si z rokami prekril glavo, se je na ves glas zakrohotal. Potem je razširil ramena, razkoračil noge in palca zataknil za pas, na katerem sem videl viseti pištolo. Njegovemu kolegu, ki se je prej smejal z njim, sem poskusil razložiti, da sem izgubil očeta. Približal se mi je sirski mladenič, ki je policista najprej ogovoril v angleščini, nato je vstal s svojega sedeža in se po ozkem, z neon-skimi lučmi osvetljenem prehodu prerinil k nam in me ogovoril, »povej mi, kaj je narobe, lahko prevedem v angleščino.«

Mladenič je govoril s policistom, ki ga je pritegnila razlaga v njemu znanem jeziku, nato se je prestrašeno obrnil k meni: »Nič ne morem storiti,« je odgovor orjaka prevedel v arabščino.

Policist se je znova zadr.

»Pravi, da moraš stopiti na avtobus, da lahko odpelje,« je vznemirjeno nadaljeval moj prevajalec.

Z rokami sem se prijel za glavo. Strah je preraščal v obup. Spomini so kot žareča svetloba oslepili moje misli. Mama, moji bratje, strici in bratrance in ti, moj oče, si se igral z menoj na vrtu, ko sem bil še otrok. Misli, ljudje, sence, streli, beg, voda in ogenj, vse se je vrtelo v moji glavi v močan in neobvladljiv vrtinec. Oče, oče, ti me za nič na svetu ne bi zapustil in tudi jaz te ne nameravam, oče. Utripajoči in motni obrisi obrazov. »Kje je!« sem se zadr. »Povej mi, kje je!« S pestjo sem udaril po avtobusu in skočil s stopnic na plano. Po zrak.

Pograbil me je bes. Divja nevihta misli se je razbesnela kot v temni noči brez zvezd. Ure in ure sprašujem po njem, ure in ure se derem v tej mrzli noči, pa me nihče ne posluša. Do zdaj sem bil miren in potrpežljiv, vi ste mi odpeljali očeta! Našel ga boš v šotorišču, ste mi rekli, medtem ko so ga skupaj z invalidskim vozičkom naložili na kombi. Ampak tukaj ga ni! Moj oče ne hodi in ima šibko srce! Žalost je premagala bes. Misel na očetovo šibko srce je strlo moje. »Prosim vas, povejte mi, kje je!« sem zajokal.

Iz obupa sem stekel na parkirišče med avtobuse: »Kje je???« Sirski mladenič, ki je stopil za menoj, je v odmevu ponavljal moje besede v angleščini. Zdelo se je, da joka tudi on.

»Moj oče je invalidna oseba, vi ste ga odpeljali, kje je? Povejte mi, kje je? On je vse, kar še imam na tem svetu, obljubil sem mu, da bom skrbel zanj, povejte mi, kje je!!!«

Policist me je zgrabil za ramena in me močno stresel.

Zdrsnil sem iz njegovega prijema. Padel sem na kolena. Jokal sem kot otrok. Tudi orjak v uniformi ni prenesel teže mojega obupa. »Obljubil sem, da ga bom zaščitil, voziček sem potiskal od Sirije do sem.«

Zgrudil sem se na tla.

»Prosim vas,« sem jokal.

»Prosim vas, povejte mi, kje je moj oče!«

Podzavestno in nekontrolirano sem zgrabil policista za jakno »Povejte mi: kaj vi nimate očeta?« sem obupano kričal. V ozadju sem zaslišal odmev svojega prevajalca v angleščini. »Tell me: don't you have a father?«

Policist se je sklonil nadme, me pogledal v oči, me potrepil po rami in mi ponudil zavojček svojih cigaret. Ni se več smejal, njegove solzne oči so se svetlikale v temi. Najbrž je tudi on imel očeta.

***

Ahmad je star 17. V Slovenijo prišel peš. Pred seboj je potiskal očeta v invalidskem vozičku. Po prečkanju slovenske meje mu je policija ponudila prevoz. Očeta so naložili na reševalno vozilo in Ahmad je sam nadaljeval peš. Rekli so jima, da se bosta spet srečala v begunskem centru. Po prihodu v Brežice pa svojega očeta ni našel. Tisto noč je kraj zapustil brez očeta. Upal je, da se bosta spet srečala, a se hkrati bal, da se ne bosta. Druge možnosti Ahmad žal ni imel.

Fatima

Ljubljeni moj, sovražim te!

Sovražim te, ker si me pripravil do tega, da sem odšla sama z otrokoma. Sovražim te, ker si nas, da bi nas rešil, pahnil v svet. Prisegel si, da bomo že v kratkem znova skupaj.

Ljubljeni moj, zdaj smo prestrašeni brezdelni klateži nekega drugega časa, prežetega s strašnim spoznanjem o prihodnosti brez tebe.

Habibi, jočem od jeze, strahovite jeze, ki jo čutim zaradi tega prekletega potovanja prek morilskih morskih valov. Ob vsakem sunku poskušam zaznati rešitev, a ta vse bolj izginja v daljavi. Kot sajast oblak, kot smrt. Spravi se nate in zariše tesnobo, ki jo prestopaš, ti pa se oklepaš življenja otrok, ki ju ljubiš.

Prepričana sem bila, da bomo umrli v tisti temni večni noči, pozabljeni od sveta. Ljubi moj, povej mi: kaj bo z nami? S tvojima dvema otrokoma? Z menoj?

Brez tebe nismo nič v tem tako tujem svetu, ki se ga na smrt bojim.

Poslovali smo se v pristanišču, potem ko si mi pomagal, da sem otrokoma nadela rešilne jopiče, onadva pa sta se ti obešala okoli vratu in te prosila, da bi ostal z nami. Nadela sva jima tudi rokavčke, da bi bila bolj varna.

A v gumijastem motornem čolnu ni nihče varen. Ne ve se, kaj se bo zgodilo, ko se podaš v noč čez nemirne morske valove.

Oddaljevali smo se in gledali, kako nam mahaš in pošiljaš poljube. Išam, habibi, dejal si mi, da zdravnik ne odide.

Kolikim boš lahko pomagal, preden bomo pokopali tudi tebe?

Hodili smo dolge ure. Ne morem več obuti čevljev. Vsak korak, ki ga naredim, je še en korak stran od tebe. Mali Tarek mi je z vso svojo težo zaspal na rokah. V spanju se je privijal k meni in ihtel. Karima je hodila korak za korakom za menoj in se pri tem z ročico držala za moj pas. Nima več moči, da bi jokala. Gledam oči petletne deklice, ki jih je prekrila koprena starosti. Najino prvo dete. Kaj vse sva si želela in načrtovala zanjo. V devetih mesecih, ko sem jo nosila pod srcem, sem ji sešila oblačilca iz zlata in sanj. Zdaj je za nami ostal kovček pepela. Umazani smo. Že nekaj dni krvavim, a nimam ničesar, da bi se preoblekla. Čutim, da imam hlače vse do kolen prepojene s krvjo, in se sama sebe sramujem.

Blago mojega umazanega jopiča je edina stvar, s katero lahko brišem solze in noska najinima otrokoma.

Otroka. Nedolžnost njunega otroštva mi je spolzela skozi dlani kot pesek v vetru. Želela sem si umreti ob tebi, želela sem si umreti pod razvalinami iz opek, ki jih je tvoj ded tako skrbno gladil. Želela sem si umreti ob vonju limon pod drevesom v najinem vrtu. Želela sem si, da bi me pokopali na najinem vrtu, ne pa v blatu v svetu, ki ni moj.

Ljubljeni moj, moja čudovita ljubezen, habibi. Jokam zaradi tebe. Sovražim te in te ljubim. In duša me boli.

Jokam zaradi naju, zaradi najine dežele, zaradi sočnih in dišečih limon z najinega vrta.

***

Šentilj, oktobra 2015

Pred šotorom z rabljenimi oblekami se je pojavila ženska. Želela je oblačila za svoja otroka. A se je, takoj ko so drugi prostovoljci odšli na odmor za kosilo, popolnoma izčrpana sesedla na klop. Takoj sem videla, da gre za urejeno in elegantno žensko. Zajokala je. Opravičila se je, saj ji je bilo nerodno, ker je jokala pred neznanko. Govorila je o možu s spoštovanjem in s tesnobo, ki jo občuti, ker je ostala sama. Nato se je slekla, še prej pa sem ji morala obljubiti, da bom zaprla šotor, tako da ne bo mogel nihče vstopiti vanj. Pokazala mi je noge, ki so bile vse do kolen rdeče od krvi. Uporabili sva vlažilne robčke za dojenčke, pospravila sem njene umazane stvari v črno vrečo in ji poiskala čista oblačila. Obrisala si je solze. Pobrala je manjšega otroka, ki se je po tleh plazil med rabljenimi čevlji, in prišla za roko deklice, ki si je pred tem izbrala gumijaste škorenjčke s pisanimi cvetovi. Narahlo se je priklonila in zapustila šotor.

Maher

»Dober večer, gospa.«

»Dober večer, gospod.«

»Oprostite, gospa, vidim, da imate veliko dela.«

»Ja, res je, veliko dela imam,« odgovori gospa. Na sebi ima rdeč telovnik z velikim križem na hrbtu in majhnim križem na prsih. Ljudje okoli nje kašljajo, ona pa neumorno prenaša zavoje z oblekami, šali in čevlji.

»Vam lahko pomagam?« Nasmehnem se ji in se ji zahvalim za vse, kar počne.

»Jaz bi se morala zahvaliti vam. Seveda mi lahko pomagate,« mi odgovori in mi hkrati poda eno od vreč.

»Veste, gospa, tudi jaz sem pomagal v begunskem taborišču v svoji deželi. Tik pred mejo, blizu mesta Gaziantep v Turčiji. Veste, kje je to?«

Neverjetno, a ve.

»Mi imamo Rdeči polmesec, poznate Rdeči polmesec?« jo vprašam in vztrajam pri tem, naj mi poda še več vreč, nato pa jo pospremim skozi množico neučakanih posameznikov. Njihove roke v zraku valovijo kot žitni klasi v vetru.

Gospa se mi nasmehne. »Seveda poznam Rdeči polmesec. Njegovi člani počnejo isto kot mi,« odgovori in odpre enega od prehodov. »Pustite naju mimo, pustite naju mimo,« vzklika ljudem, ki se prerivajo v noči.

Nasmehnem se ji. Vreče razporediva po tleh, ona pa me z roko poboža po laseh. Pomagam ji razdeliti tisto, kar sva prinesla: čevlje številka 45 za gospoda z modrim klobukom, deklica potrebuje čevlje številka 26, tukaj so še čevlji za gospo z vijoličastim šalom, rokavičke za otroka z velikimi očmi, majica, še en šal in plašč.

Potem odšepam za njo, da bi ji pomagal prinesiti nove vreče z oblačili in obutvijo.

»Vidim, da šepate. Zakaj? Potrebujete zdravniško pomoč?« me vpraša in upočasni hojo.

»Del svojega stopala sem pustil v Siriji. Pravzaprav si nisem želel oditi,« ji odgovorim v smehu. »Tako sem doma pustil delček sebe.«

Gospa se mi nasmehne, a ji pri tem na obraz leže senca žalosti.

»Ne bodite žalostni. Saj bom šel kdaj pozneje po tisti kos stopala!« Gospa je osupla.

»Vse drugo je tukaj.« Z rokama se potolčem po prsih oziroma po srajci z rožami, ki jo je videti izpod usnjene jakne s pokvarjeno zadrgo.

»Kam ste namenjeni?«

»V Avstrijo.«

»Ali kaj potrebujete?« me vpraša, medtem ko mi podaja novo vrečo s čevlji.

»Zakaj, vam morda ne ugaja moja srajca s havajskimi cvetovi? Sicer pa vam jo podarim.« Gospa iz Rdečega križa se nasmeje.

»Vas ne zebe?«

Kašljam. In se smejim

»Veste kaj?« Dvignem vrečo s čevlji in si jo kot dedek Mraz naložim na ramena.

»Rad bi imel drugo srajco, to imam na sebi še iz Grčije.«

»Poiskala vam bom kakšno bolj toplo oblačilo.«

»Ne, če je mogoče, bi rad srajco.«

»Zakaj hočete srajco?«

»Jutri bom že na Dunaju. Takoj si bom začel iskati delo. Če se bom pojavil v majici iz pliša, se bo takoj videlo, da sem begunec. In veste, to vam moram povedati, sam ne bi nikoli zaposlil begunca,« ji pojasnim, in to zelo resno.

Oba se nasmejeva in še naprej deliva oblačila beguncem.

***

Maher je star sedemindvajset let. Pobegnil je iz Alepa, a se je nato odločil, da ne bo nadaljeval poti skupaj s člani svoje družine. Njegovi starši in bratje so namreč skoraj nemudoma zapustili domovino. Ni imel žene in ni imel otrok, zato se je odločil, da bo pomagal rojakom. Pomagal je v nevladnih organizacijah, in sicer v skupinah, ki so skrbele za varnost v enem od begunskih taborišč na meji s Turčijo. Med napadom teroristov so bili ubiti vsi njegovi tovariši, fantje, stari od šestnajst do petindvajset let. Člani nevladne organizacije so pobegnili skozi enega od varnostnih izhodov in se rešili. Maher je bil ranjen in je več ur ležal pod trupli nekdanjih tovarišev. Čez čas so ga odpeljali v Turčijo, kjer pa bi moral za operacijo, s katero bi mu nogo rešili pred gangreno, plačati deset tisoč evrov. Ni imel denarja in nogo so mu amputirali. Izgubil je nogo, ne pa tudi smisla za humor.

Afganistanec in 42 družinskih članov

Policist: »Family together! Družine morajo ostati skupaj!«

Afganistanec: »Mi smo družina – in ob tem pokaže na dokaj veliko skupino ljudi.«

Policist: »Prosim, preštejte jih!«

Afganistanec: »Ena, dve, tri ... petindvajset!«

Policist si jih ves osupel ogleduje: »Pa saj vas je veliko več ...«

In policist prešteva: »Ena, dve, tri ... dvainštirideset?! Oprostite, ste prešteli tudi otroke?«

»Ne, otroke imajo ljudje v naročju.«

V pogovor se vmeša prevajalec. »Takole, vse, kar je živega, bomo prešteli.«

Policist in Afganistanec se gledata. Zdaj imata skupno mersko enoto. Policist: »Oprostite, da vas to sprašujem, a ker imamo čas, saj bomo še nekaj časa čakali na naslednji avtobus, bi rad izvedel, kaj nameravate?«

Afganistanec pogleda na uro, ki ima prek številčnice veliko razpoko.

»Res je, imamo dovolj časa, odgovori. Do naslednjega avtobusa, ki bo odpeljal v Avstrijo, so še tri ure, ljudje pa z vrečami na hrbtih že čakajo v vrsti.«

»Zakaj ste se odločili priti vse do tukaj?«

»Zato, ker nisem hotel umreti in ker nisem hotel, da bi umrli tisti, ki jih imam rad. Razumete, vam je zdaj jasno?«

»Želite ostati tukaj?«

»Ne, rad bi živel doma, ne da bi bilo tam ogroženo moje življenje.«

»Torej razmišljate o tem, da bi se po vojni vrnil domov.«

»Upam, da se bom vrnil, a stvari se lahko medtem spremenijo.«

»Kako?«

»Ne vem, morda bodo moji otroci dobili delo, jaz pa se bom postaral, tako da ne bom imel dovolj moči za vrnitev. Morda se bodo medtem v moji hiši naselili drugi ljudje in se zaradi tega ne bom mogel vrniti.«

»In kaj zdaj?«

»Kako, kaj?«

»Kaj bomo naredili, če boste vsi ostali tukaj in ne bo več dela za naše otroke. Oprostite, pustite me, da povem do konca, in nikar ne bodite užaljeni. Nič nimam proti vam ali vaši družini. Policist razpre roki, kot da bi hotel objeti vse ljudi v šotoru. Všeč so mi vaši otroci. Lahko vam povem, da bi se moji valjali po tleh in jokali od utrujenosti. Vaši so videti tako zreli, čeprav so nekateri od njih še vedno v pleničkah. Verjemite mi, da je lepo videti to njihovo odločnost. Neverjetni so, vsi vi ste neverjetni. Sploh si ne morem zamisliti, kaj vse ste prestali. Vendar vas je veliko, kaj bo po vsem tem z nami?«

»In kaj bo z nami? vpraša Afganistanec.«

Policist je osupel.

»Moji otroci bodo govorili vaš jezik in moji vnuki me ne bodo razumeli, ko bom govoril z njimi. Kaj bo z menoj?«

Policist pomežikne z očmi in se zamisli. O tem ni razmišljal.

»Oh, na koncu vas bo več kot nas. Poglejte, kako velike so vaše družine. V moji smo samo štirje: moja žena, moja dva otroka in jaz.«

»So vsi drugi umrli? Afganistanec ga opazuje z določeno mero sočutja.«

»Kateri drugi?«

»Mama, oče, stari starši, strici, tete, nečaki? Ste tudi tukaj imeli vojno?«

»Ah, ne, ne. Nisem jih štel k družini.«

»Hm«, Afganistanec je vse bolj osupel.

Tudi policist je vse bolj v dvomih. So torej vsi ti ljudje njegova družina? Bi v primeru, če bi izbruhnila vojna, bežal skupaj s strici in tetami, starimi starši, starši in nečaki? Morda celo skupaj s sosedi in prijatelji? V mislih sestavlja seznam: veliko bi jih vzel s seboj, mora pa priznati, da bi jih nekaj zagotovo pustil doma.

»Ah, ne bova spreminjala teme. Vprašal sem vas, kaj bo z nami?«

»In jaz sem vam odgovoril, kaj bo z nami?«

»Imam predlog«, nadaljuje Afganistanec, »v ponedeljek bom kuhal jaz, v torek boste kuhali vi. Jaz bom vas učil govoriti moj jezik, vi mene vašega.«

Afganistanec mu opiše svojo najljubšo jed in to počne s takšno strastjo in takšnim navdušenjem, da se policistu pocedijo sline.

»Oprostite, a že od jutra nisem ničesar pojedel«, se opravičuje policist, ki mu glasno kruli po želodcu.

»Da, da, razumem«, odgovori Afganistanec. Zadnji topli obrok je pred tremi dnevi pojedel v Srbiji, a tega ne pove.

»Dobro«, nadaljuje policist. In kaj bomo naredili z vašimi teroristi?«

»Našimi? Vse vam jih pustim tukaj, za ceno dveh vam dam tri«, odgovori Afganistanec.

»Hvala«, a se temu z veseljem odrečem.

»Super, v ponedeljek bom kuhal jaz, v torek vi, teroristom pa se oba z veseljem odrečeva. Se torej strinjava.«

»Kaj pa delo?«

»Odprl bom restavracijo z afganistansko hrano in zaposlil vašega sina. Ali pa bi morda tudi vi radi zamenjali poklic?«

***

Pogovor med tema dvema moškima je izmišljen, a povzema nekaj pogovorov, ki so v resnici potekali. V begunskih taboriščih smo vse pogosteje priče takšnim odkritim, poštenim in strpnim soočenjem. S stalnimi soočenji se zmanjšuje odpor do vsega tujega in povečuje empatija. Zaradi tega sicer ljudje niso nič manj zaskrbljeni, vendar pa to enim in drugim zagotavlja enako dostojanstvo.

Ajša

Prebijam se skozi močvirje vode in blata. Noge se mi pogrezajo v vse globlje jame, v brezna groze, ki me srkajo vase. Bojim se hrupa in bojim se glasov, bojim se lastnega dihanja in bojim se žvrgolenja ptic. Ni miru, jaz nimam miru. Nič več. Otroci, ne veste, kaj se je zgodilo, jaz pa se oklepam vaše nedolžnosti. Tisto, kar vam prinašam, je ena sama bolečina in groza. Otroci moji, kako naj vam povem: edino jaz sem preživela.

Utapljam se v reki blata in sramu. Moje noge se pogrezajo in z muko prebijajo skozi brezna naše civilizacije. Gabi se mi krvočnost naše vrste. Mi vsi smo prikrite pošasti. Izgubila sem sanje, pa tudi moja vera je vse šibkejša. Otroci moji, kako naj vam povem, da nimamo nikogar več? Z odštevanjem, kot da bi šlo za igro, so jih prisilili, da so drug za drugim pokleknili. Najprej ded, nato strici in na koncu vaš oče.

Tesno sklepam dlani na ladji, ki se ziblje na valovih. Nina, nana, nana, nana, spančkaj, moja mala zvezdica. Vse bolj temno je. Spanje je grozeča mora, strašna pogrebna pesem, ki me spravlja v obup. Med zibanjem na valovih iz rdeče lave se živa in zdrava potapljam v počasno agonijo.

V breznu pokopljem krsto svoje duše. Nimam več nog pa tudi moja glava je pokrita z ruševinami. Prisilili so me, da sem stala tam in gledala. Vse so jih poklali. Drugega za drugim. Na koncu so ubili še našega psa, ob tem pa v nebo tulili svoje grozeče litanije. Odvlekli so me pred hišo in zakurili ogenj. Med plameni, ki so spominjali na valovanje svile, so izginjali naši najlepši spomini. Otroci moji, zgorela je tudi naša hiša.

Izginila sem v prahu bivanja. Moje noge niso nikoli obstajale in tudi moj duh se je hotel izgubiti v vetru. Utopila sem se v valovih večne žalostinke. Pokleknila sem na grobišče našega nekdanjega domovanja. Drhte sem ječala, sužnja podob, ki prinašajo bolečino. Grozljive slike, pustite me oditi.

Odreši me, Alah, te moje žalosti.

Ajša je pred meseci svoja otroka, stara dvanajst in petnajst let, poslala v tujino. Zdaj z enim od sorodnikov živita v begunskem taborišču nekje na severu Evrope. Z možem sta ostala, ker sta morala pred odhodom urediti nekaj stvari. Čez nekaj mesecev sta se nameravala pridružiti otrokoma.

Na koncu je Ajša odpotovala brez očeta svojih otrok. Vse je izgubila, in to na najbolj krut način. Njenemu očetu, univerzitetnemu profesorju, so prvemu prerezali vrat. Nato so usmrtili še vse preostale moške. Pred njenimi očmi. Odšla je s sestro in nečaki, ki pa so bili namenjeni drugam. Želela si je priti do svojih dveh otrok, a je je bilo groza ob misli, da jima bo morala povedati vse tisto, kar se je zgodilo.

V Slovenijo je prispela na začetku leta 2016. S kapo na glavi in živo rdečim šalom, ki se nikakor ni ujemal z njenim bledim obrazom. Bila je povsem izgubljena. Na vse mogoče načine se je trudila, da bi ostala v vrsti. Eden od policistov je ves čas kričal: »Ostani v vrsti. Rekel sem ti, da ostani v vrsti.« Drhtela je, bila je vsa zmedena in ni mogla mirno stati. Dovolj je bil objem, da so se njene oči napolnile s solzami. Ječala je. »Strah me je, bojim se lastne sence.« Med ihtenjem mi je povedala svojo zgodbo.

Haideri

Ljubo detece, tvoj jok se je za vedno zarezal v mojo zavest. Tvoji življenjski kriki so razbrazdali mojo dušo. Moj otročiček. Rodil si se po viharni noči, ki smo jo preživel na razburkanem morju. Tvoje priprte oči ob prvi svetlobi obstoja, tvoje ročice, stisnjene v pest, ki si jih nato razprl v neutolažljivem joku zaradi lakote ali obupa. Le kdo bi vedel, kaj sporočajo ti vaši glasovi, ko pridete na svet, kjer lahko jokate, se smejite, se igrate in se pogovarjate.

Božam sledi prask, ki so jih tvoji nežni nohtki vrezali v kožo na mojih prsah, ko si kot mlad kužek iskal mleko, ki zdaj vre iz mojih osamljenih prsi.

Sinko moj, če bi mi dejali, da boš odraščal v premožni družini, da bo tvoja prihodnost boljša od tiste, ki ti jo lahko ponudim, ne bi nič več jokala. In to ne glede na bolečino, ki me žge vse do materice, in ne glede na to, da me boli trebuh. Ti moj sirotek največje ljubezni.

Rada bi samo vedela, rada bi, da bi mi povedali, kaj te čaka, moj ljubi otrok. Rada bi vedela, kako si.

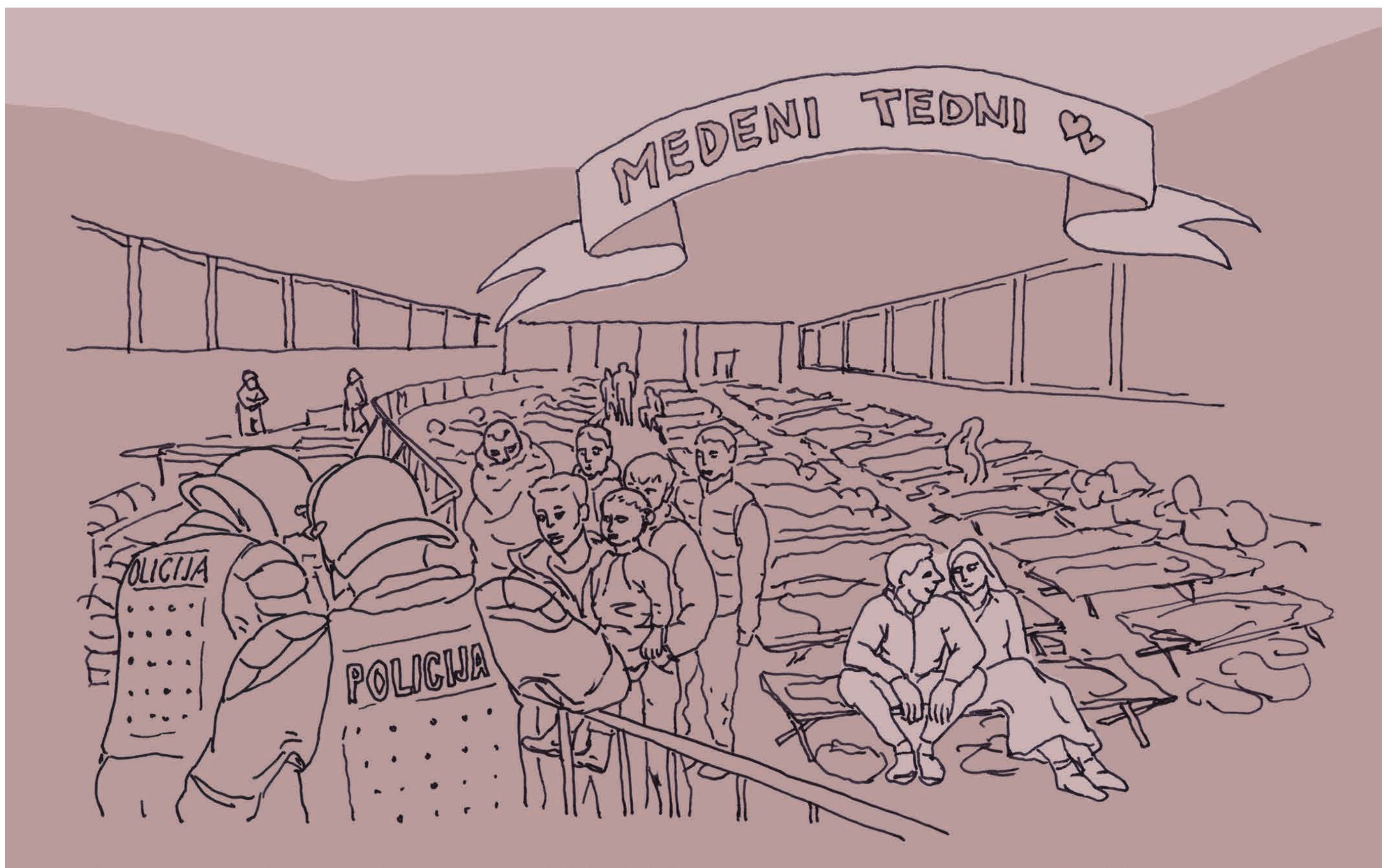
Moje ljubo bitjece, majceno in neomadeževano. Še preden si prišel na svet, si že videl večnost. Vojno in beg, strah in jezo, ljudi, ki jih je pogubila sovražnost. Sanjala sem o tem, da te bom odnesla stran, še preden se bosta najini telesi ločila. Ne poznam bolj varnega kotička od tega, v katerem sem te nosila in varovala vse do rojstva. Morda si zaradi tega prišel takoj po tistem, ko sem zapustila ladjo. Ne prej – ne pozneje. Oklepil si se me in jaz sem se oklepala tvojega majcenega telesca ter ga prosila, naj še malo počaka.

Ljubi moj otročiček, mislil boš, da sem te zapustila. In ta misel je moja najhujša bolečina. Mislil boš, da te nisem hotela hraniti, da sem zapostavila tvoje življenje zato, da bi sama lažje zaživela. Morda boš kdaj risal afganistanska oblačila, ženske na begu, ovite v pisane cunje, z očmi, ki so podobne tvojim: sive podolgovate oči na temni koži, kakršne ima tvoj dedek. In takrat boš jokal in preklinjal neodgovorno mater, ki te je rodila.

Ljubezni in miru si želim zate. Ti si kalček v vetru, ki so ga s tal pognala ljudstva v iskanju življenja in rešitve.

Haideri je dvajsetletna Afganistanka. Na begu je z delom družine, njihov končni cilj pa je, da se pridružijo sorodnikom, ki se jim je že uspelo prebiti na sever Evrope. Na poti je bila v zadnjih tednih nosečnosti, tako da je bilo zanjo vse še toliko bolj naporno. Po prihodu v Grčijo je dobila porodne popadke in odpeljali so jo v bolnišnico. Tam je rodila svojega prvega otroka. V bolnišnici so za kakšen dan zamujali z odpustnico in člani njene družine so bili silno vznemirjeni. Bali so se, da bo oblast zaprla mejo in da jih bodo ustavili tukaj, na tisoče kilometrov stran od sorodnikov, ki že imajo stalno prebivališče v Evropi. Končno so v bolnišnici pripravili odpustnico, tako da je Haideri lahko zapustila bolniško sobo. Niso pa ji povedali, da novorojenček ni dovolj močan, da bi ga lahko vzela s seboj na pot. Takrat je glede na dane razmere izjavila, da ne bo zapustila otroka in da bo ostala z njim. A so jo zavrnil s pojasnilom, da lahko v Grčiji ostane samo, če bo zaprosila za azil. Če tega ne bo storila, mora na pot brez otroka. Člani njene družine niso imeli namena zaprositi za azil v Grčiji in mlada mati bi tam ostala sama. Predstavniki oblasti so ji nato pojasnili, da bo lahko, ko ji bo uspelo priti na sever Evrope, kadar koli zaprosila za ponovno združitev družine. In dodali, da je to zanjo zagotovo najbolj ustrezna procedura.

Haideri je v Slovenijo pripotovala ob koncu oktobra. Pomikala se je kot duh, bila je telesno izčrpana in na smrt zaskrbljena. V vsakem kraju, skozi katerega je potovala, je prosila za začetek postopka za ponovno združitev družine, a so bili zaman vsi njeni poskusi, da bi vzpostavila stik z bolnišnico, v kateri je rodila.

Sami

Prišli smo v Slovenijo, ljubezen moja. Zakaj se smejiš? Slovenija ... tako je. »Slovenija se imenuje ta dežela, mar ne?« vprašam fanta z brado, ki nama z nasmehom na obrazu podaja kos kruha in trikotni zavitek sira. Ljuba moja, najbrž smo že blizu Nemčije – ali se vsaj meni zdi tako. »Smo blizu Nemčije?« vprašam gospo s kodrastimi lasmi, ki nama ponuja dve steklenici vode. Hodiva naprej v vrsti in jaz gledam gospo, ki se mi nasmeha, a mi ne odgovori. Morda ne razume angleško. Skomignem z rameni in moja ljubljena se mi nasmehne. Joj, kako lepa si, kadar se nasmehneš.

Ko bi vsaj dovolili, da bi v vlak vstopil tudi Ibrahim. Tako bi bili zdaj že pripravljeni na prečkanje naslednje meje. A kaj hočemo? Ti najini medeni tedni so polni nepredvidenih dogodkov. To je steza, polna ovir. Si lahko predstavljaš stezo z ovirami?

Lejla, obljubljam ti, da te bom po tem, ko bom našel ustrezno delo in prihranil nekaj denarja, peljal v Pariz. Skupaj se bova povzpela na Eifflov stolp. Vem, vem, to najino potovanje se je začelo precej neprijetno, a boš videla, da bo sčasoma vse bolje in bolje. Moja mlada nevesta, ti si tako lepa, tako čudovita ... Le še malo boš morala potrpeti. In če se mi boš potem ves čas tako lepo smejala, si ne bom mogel kaj, da te ne bi peljal na Eifflov stolp.

Zajtrk je bil resda bolj skromen. Imaš prav, nisva ravno v hotelu s petimi zvezdicami. Ko bova imela svojo hišo, bova lahko jedla razžvrkljana jajca, paradižnike, kruh in sir, ob tem pa pila močno vročo kavo. Tudi ti pogrešaš vročo kavo, mar ne, ljubezen moja? Saj te razumem, mrzlo mleko, ki smo ga dobili tukaj, ni kakšen kulinarčni presežek, postelja je bila malo pretrda, morda ti ni ugajal vonj sobe, pa tudi to, da si morala v prvih dneh po najini poroki spati v hangarju, polnem tujih ljudi, najbrž ni bilo najbolj primerno. A vedi, habibti, zakon je velika preizkušnja. Midva ga začnjava tako, nato pa se bo začela hoja po tej stezi počasi umirjati in vse se nama bo zdelo veliko lažje. Mar ne?

Oh, ljubljena moja, kako si ljubka, ko se mi nasmehneš. Spominjam se, kako sem te gledal med odmori, ko si s sošolkami igrala odbojko. Ponoči sem sanjal o tebi, podnevi pa sem ti pisal neskončno dolga pisma o ljubezni. Se spominjaš, kako je bilo, ko sem se prvič opogumil in ti prinesel cvet, narejen iz papirja? Zardeval sem od sramu, ti pa si bila čarobno lepa. Prepričan sem bil, da me ne boš niti pogledala, čeprav sem moral prepogniti tisoč lističev, da sem ustvaril tisti nežni origami.

In potem si se mi nasmehnila, tako kot si se mi nasmehnila zdaj, ko stojiva sredi ljudi, ki čakajo na to, da bodo dobili nogavice brez lukenj. In ti, čeprav imaš na sebi ta ponošeni plašč in nisi naličena, si zame najlepša na svetu.

Mar ni romantično potovati? Pomisli, koliko kilometrov sva pustila za seboj v tem kratkem času. Če preštejeva vse meje, ki sva jih prestopila, in vse korake, ki sva jih naredila z roko v roki, lahko rečem, da je najin zakon že zdaj zelo trden in zrel. Na to morava biti ponosna, habibti.

Če se boš poročila z menoj – sem ti dejal – te bom odpeljal na zelo, zelo dolgo potovanje. Ti pa si zmajevala z glavo in mislila, da se šalim: saj je vendar vojna, kakšni medeni tedni neki? Tako si mi govorila, mar ne? Zdaj vidiš, da držim besedo? Končno sva na medenih tednih!

***

Sami, mlad, duhovit, prijazen in izjemno vljuden fant je z ženo v Šentilj pripotoval lani jeseni. Oba zelo, zelo mlada, stara komaj kaj več kot dvajset let. Poročila sta se nekaj dni pred odhodom. Odločila sta se, da bosta skupaj zapustila Sirijo in si ustvarila lepšo prihodnost. Z njima je potoval Samijev brat Ibrahim. Ker so se bali, da se bodo potni listi in dokumenti, ki so jih dobivali na mejah, med potjo zmočili zaradi dežja, so jih vse skupaj spravili v eno plastično vrečko, ki jo je nato Ibrahim nosil v žepu svoje jakne. Na meji med Hrvaško in Slovenijo se je Ibrahim znašel v drugem avtobusu, s katerim je v zelo kratkem času prispel v Nemčijo. Sami je poklical brata z mojega mobilnega telefona, nato pa smo se vsi trije skupaj napotili do meje. Ker se je bal, da ju brez dokumentov ne bodo spustili čez mejo, me je prosil, naj zanju jamčim pri avstrijskih policistih. Dva dni pozneje me je poklical in mi dal na telefon Ibrahima. Tudi on ima enako vesel glas kot Sami. In zdaj so znova skupaj.

Na krilatem konju

Draga Ava,

živ in zdrav sem prispel v Evropo. Pogrešam te, sestra, veliko mislim nate in ponoči, preden zaspim, gledam fotografijo, na kateri sva skupaj. Slikala sva se tik pred mojim odhodom. Kako dobro je, da sva šla k fotografu.

Danes sem se gledal v okenskem steklu na vlaku, v katerem sem potoval. Zdaj sem videti popolnoma drugačen. Odpotoval sem v novih oblačilih, z lepo urejenimi lasmi in gladko obrit, kot da bi šel prvi dan na delo. Ko bi videla, kakšen sem zdaj. Že tedne se nisem oprhal in šele pred nekaj dnevi se mi je uspelo znova obriti. Prej se dolgo časa sploh nisem bril.

To, Ava, ni potovanje za deklice. Tako sem ti govoril, še preden sem odpotoval, zdaj pa sem o tem še toliko bolj prepričan. Hodili smo čez visoke gore, spali na prostem, prečkali nevarne meje, tihotapci pa so nas v čolnih za štiri ljudi prevažali tudi po trideset. Eden od naših je padel v morje. Ni nam ga uspelo rešiti. Valovi so velikanska lačna usta.

Tihotapci niso šli z nami na čoln, strahopetci. Pobrli so denar in jo popihali. Svetovali so nam le, naj ga preluknjamo, če opazimo obalno policijo. »Sicer vas bodo poslali nazaj,« nam je dejal eden od njih. »In kaj potem?« sem ga vprašal. »Molite!« mi je odgovoril in se pri tem smejal. Včasih se policisti pretvarjajo, da ljudi ne vidijo, in gredo dalje, ljudje s čolna pa ostanejo v vodi in utonejo. A mi smo imeli srečo: izvlekli so nas iz vode in odpeljali na kopno.

In zdaj sem tukaj, moja ljuba punčka. V Evropi. V begunskem centru pravijo, da bomo čez dva dni v Nemčiji. Skoraj ne morem verjeti. Zdi se mi nemogoče, da se bo to neskončno potovanje v kratkem končalo.

In ti, Ava, kako si? Kako je teta? Velikokrat sem te hotel poklicati, a je pred menoj vedno dolga vrsta ljudi, ki telefonirajo v upanju, da bodo našli svoje bližnje, ki so se izgubili na poti, tako da se vedno odrečem temu, da bi še jaz zaprosil za telefon. Pa ne zato, ker ne bi mislil nate. Ves čas te imam pred očmi, kot da bi bila tu. To noč sem sanjal, da te je k meni pripeljal kočijaž v kočiji, v katero so bili vpreženi krilati konji. Tako si se izognila goram in morju, policiji in blatu. Ne vem, kako, sestra, a obljubljam ti, da bom storil vse, da te tako ali drugače spravim od tam. Morda ne bo kočijaža in morda ne bo konjev z zlatimi krili. Mami in očetu sem obljubil, da bom do konca življenja skrbel zate, in to obljubo, moja mala Ava, bom izpolnil. Odpeljal te bom iz te dežele sovraštva in nasilja.

Poljubi teto v mojem imenu.
Rad te imam in zelo te pogrešam.

Tvoj brat Jusef

***

Jusef je peš odšel iz Afganistana. Prepotoval je Iran in Turčijo, plul čez morje in se prebil vse do Slovenije. Njegova starša sta umrla v bombni eksploziji, on pa je nato vse do odhoda skrbel za svojo devetletno sestrico. Jusef je mlad, komajda dobro polnoleten. Ko je prispel v Slovenijo, je močno kašljal. Pregledal ga je zdravnik in dobil je bolj topla oblačila od tistih, ki jih je imel na sebi. Bil je povsem malodušen. Najbolj od vsega ga je mučilo spoznanje, da mu sestrice ne bo uspelo tako zlahka pripeljati v Evropo, kot je sprva mislil. Po drugi strani pa je bil prepričan, da je ravnal prav, da je ni vzela s seboj na to težko in nevarno pot. Kar naprej je ponavljal, da je ne bi smel pustiti tam, da je prisegel, da bo skrbel zanjo, da jo bo zaščitil in da je Afganistan nevarna dežela. Od časa do časa ga je premagal jok, on pa se je opravičeval: »Žal mi je, da sem zdaj povzročil žalost še vam. To je moja zgodba, ni prav, da ste zdaj žalostni tudi vi.« Dobro govori angleško in se je takoj izkazal za koristnega: drugim Afganistancem je pomagal pri sporazumevanju z zdravnikom.

Neodločeni izid

Fant s precej zanemarjeno brado v rjavem jopiču in z nahrbtnikom na rami stoji v vrsti. Skupaj z drugimi čaka, da bo lahko opravil telefonski pogovor. V šotoru Rdečega križa sta na voljo internet in električna napeljava za vse tiste, ki bi radi vzpostavili stik s svojimi družinami. V šotoru na klopi sedi pet temnopolnih fantov z mobilci v rokah.

Fant z brado nagovori enega od njih: »Govoriš arabško?«

»Da, še kar,« odgovori fant in še kar naprej tipka po telefonu.

»Kam kličeš?«

»Pišem sporočila,« odgovori mladenič in tipka. »Moram jim sporočiti, da sem živ.«

»In kam to sporočaš?«

Temnopolti mladenič preneha tipkati in se zazre v fanta z brado.

»Sem Somalec, pišem svoji družini v Somalijo. Zakaj?«

»Radoveden sem,« odgovori fant, zapre zadrgo na svoji rjavi jakni in si začne požvižgavati.

Somalec medtem izgubi koncentracijo.

»In ti, od kod prihajaš?«

»Sirec sem.«

»Oh, Sirija. Tam je pa hudo.«

»Ja, je.«

Somalec, ki je očitno izvedel, kar je hotel, začne znova tipkati sporočila.

»Oprosti, da te znova motim, a ... moram te vprašati. Zakaj si prišel sem?«

»Pobegnil sem, kaj pa ti?«

»Jaz tudi. Zaprošil bom za politični azil. Tisti, ki pobegne iz krajev, kjer divja vojna, ima do tega pravico. Ampak ... ti?«

»Pobegnil sem. Tudi jaz bom zaprošil za politični azil. Tisti, ki ga preganjajo, ima do tega pravico.« Somalec bi morda lahko postal nestrpen, a se prijazno in iskreno nasmehne. Na njegovem temnem obrazu se izriše vrsta snežno belih zob.

»Gospodična tukaj zraven je malo prej vprašala svojega kolega, ali ste vi ekonomski emigranti. Ti je morda nisi slišal, meni pa ni ušlo to njeno vprašanje ... Ne bi te rad užalil, a če ste ekonomski emigranti, se ti ne zdi, da imamo več pravice mi, ki smo zbežali z vojnih območij?«

Somalec vstane. Ko se povsem vzravna, je kar nekaj centimetrov višji od Sirca. »Povabil bi te na kavo, a očitno sem denarnico pozabil doma,« se smeji Somalec. »Lahko bi ti pojasnil določene stvari.«

Sirec gleda Somalca od spodaj navzgor.

»Sicer pa, saj imava dovolj časa, meja z Avstrijo bo zaprta vse do večera.«

»Dobro, začniva. Imate pri vas skrajneže?«

»Da.«

»Po ena točka za vsakega od naju. Izenačenje.«

»Se pri vas dogajajo teroristični napadi?« vpraša Sirec.

»Da, pogosto.«

»Novo izenačenje.«

»Kaj pa državljanska vojna?«

Somalec pripre oči, kot da bi se hotel posebej osredotočiti na vprašanje. Rad bi natančno odgovoril. »Tehnično imamo zdaj vlado, potem ko so nam dolga leta vladali gospodarji vojne. Dejansko pa te, takoj ko zapustiš Mogadiš, v trenutku ubijejo, če se nočeš pridružiti skupini Al Šabab. V Somaliji nima življenje nikakršne vrednosti, mimogrede te ubijejo.«

»Si študiral?«

»Da, končal sem univerzitetni študij – inženiring.«

»Imava kar nekaj skupnih točk,« pravi Somalec in se znova spusti na klop, na kateri sedijo njegovi popotni tovariši. »Tudi jaz sem študiral in govorim štiri jezike: somalsko, arabško, angleško in italijansko. Na dan, ko so nam podeljevali diplome, je v bližini eksplodirala bomba. Številni moji kolegi so v eksploziji izgubili življenje.«

Nato pa se pripravi na novo vprašanje: »Mi smo imeli kolonizatorje – Italijane, Francoze in Angleže. Ste jih imeli tudi pri vas?«

»Seveda. Mi smo imeli Francoze!«

»In si kdaj živel pod diktaturo?« vpraša Sirec.

»Pod diktaturo sem bil rojen, nato pa sem odraščal v državljanski vojni.«

Primerjata leta starosti in tudi pri tem si vsak od njiju prisluži točko.

»Zakaj si pobegnil?«

»Prišli so v hišo in grozili moji materi in sestri. Rekli so jima, da me bodo ubili, če se bom vrnil domov. Mama je poslala bratranca, da me je poiskal, nato pa so me skrivali, vse dokler niso zbrali dovolj denarja za plačilo mafiji. Si moral tudi ti plačati, da si lahko odšel?«

Sirec odločno pokima.

»Znova po ena točka za vsakega od naju.«

»Si želiš lepšo prihodnost?« vpraša Sirec.

»Mar ti iščeš slabšo?«

»Če na to vprašanje odgovoriš z da, te policija pošlje nazaj, tako da boš vedel.«

Somalec povleče majico navzgor in pokaže hrbet. Čista in gladka, enakomerno obarvana in topla koža je prepredena z globokimi brazgotinami.

Sirec povesi pogled. Leta 2011 se je udeležil protestov na mestnem trgu. Nikoli ni nikomur povedal, kaj je doživljal v tistih treh dneh, ki jih je preživel v zaporu. A na prstih ni imel nohtov in tega ni mogel skriti pred člani svoje družine.

»Povsem izenačena sva,« zašepeta.

Ključ, prekrit z rjo

Begunec sem postal leta 1948, torej 43 let pred svojim rojstvom. Moj dedek, bogat trgovec, je zapustil Palestino 21. aprila 1948. Ko smo bili majhni, nam je pripovedoval o tem, kako je z balkona svojega doma dolgo opazoval morje, nato pa stopil iz hiše, zaprl vrata in obrnil ključ v ključavnici.

»Otroci, odhajamo na počitnice v Sirijo. Že čez nekaj tednov se bomo vrnili domov!« Med temi otroki, mojimi tetami in strici, je bil tudi moj oče. Oče se je dobro spominjal ključa, s katerim je naš dedek, njegov oče, zaklenil hišo.

Z vlakom so se po progi Haifa-Dar'a, ki jo je leta 1905 zgradilo Otomansko cesarstvo, odpeljali v Sirijo. S to progo je bil Damask povezan s Sredozemljem, iz pristanišča v Haifi pa je blago potovalo v Evropo.

Nekaj dni pred tem so Angleži, ki so Palestino zasedli po koncu Otomanskega cesarstva, odplovi iz pristanišča v Haifi z bogato natovorjenimi ladjami. Dedek je z balkona opazoval njihove ladje, ki so izginjale za obzorjem. Pobegnili so, potem ko so zasejali semena vojne, o katerih je bilo jasno, da bodo že v kratkem eksplodirala.

Čez mnogo let je moj dedek umrl v begunskem taborišču v Damasku. Jaz sem se tam rodil. Dedek je na zemljevidih gledal meje Izraela, te nove države, in ponavljal: »Zasedli so našo hišo, a nam ne bodo vzeli naše identitete. Mi smo Palestinci.«

Preden je umrl, je s poslednjimi močmi stopil skozi vrata barake. Z žeblja v steni je snel ključ naše hiše v Haifi, ves rjast, poklical mojega očeta in mu dejal: »Nekega dne se bomo vrnili domov. Do tistega dne skrbno varuj ta naš ključ.«

Palestinci v izgnanstvu imajo svojo tradicijo: zabijejo žebelj v steno novega prebivališča, nanj obesijo ključ svoje domače hiše in upajo, da se bodo nekega dne vrnili domov.

Ko se je v Siriji začela vojna, se je tudi mojemu očetu zdravje občutno poslabšalo. V begunsko taborišče, v katerem smo živeli, niso nič več dostavljali hrane, vode in zdravil. Oče, ki je imel težave s srcem, je umrl, tako kot so umrli številni drugi Palestinci.

Preden je za vedno odšel, mi je dejal: »Maher, vzemi ključ naše hiše.«

Čeprav sam nisem bil nikoli v Haifi, sem vedel, da govori o hiši, v kateri je bil rojen. »Ne glede na to, kje boš, se, če bo le mogoče, nekega dne vrni domov.«

Vzel sem ključ, ves rjast, in ga spravil v žep. Ko je oče umrl, sem spoznal, da je napočil čas, ko moram tudi jaz oditi. Mamo in sestre sem zbral za mizo v kuhinji.

»Očetu sem obljubil, da se bomo nekega dne vrnili v Palestino, a zdaj je pač tako, da moramo oditi nekam še bolj daleč. Ko nam bodo dovolili, se bomo vrnili tja – v Haifo.« V tišini in s solzami v očeh smo si pripravili nahrbtnike.

Pri 24 letih in po 67 letih izgnanstva sem skupaj s sestrami in mamo zapustil Sirijo. In tako smo spet postali begunci.

***

Maher je eden od številnih Palestincev, ki so bili rojeni v izgnanstvu. Čeprav mednarodno pravo določa, da imajo begunci pravico do ene od dveh trajnih rešitev – do vrnitve v domovino, če to dopuščajo tamkajšnje razmere, ali do pridobitve državljanstva v državi, v kateri živijo v izgnanstvu, imajo Palestinci že skoraj 68 let status začasnih beguncev.

Ob koncu leta 1948 je bilo v Siriji 85.000 palestinskih beguncev, pred začetkom sirske državljanske vojne jih je bilo 560.000.

Begunska taborišča, v katerih so živeli Palestinci, so z leti postala svojevrstni podaljški sirske države. Odkar je izbruhnila državljanska vojna, so ta taborišča pogosto prizorišča obračunov med posameznimi frakcijami, dogaja pa se celo to, da so celotna območja palestinskih begunskih taborišč v rokah Isisa. V takšnih razmerah mednarodne organizacije v taborišča ne morejo dostavljati niti najbolj nujnih življenjskih potrebščin. Številni Palestinci, predvsem starejši ljudje in otroci, so umrli zaradi podhranjenosti. Jarmuk, begunsko taborišče, v katerem je živel Maher, je bilo dolgih devet mesecev odrezano od sveta. Maher in člani njegove družine so taborišče zapustili leta 2015 in se podali na strahotno naporno potovanje, pri čemer so imeli hude težave tudi zato, ker niso imeli ne državljanstva ne potnih listov.

Statistični podatki, ki so jih menda potrdili in dopolnili po koncu vojne, za zdaj navajajo 280.000 Palestincev, ki so se tako ali drugače porazgubili po Siriji, 100.000 jih je iz Sirije prebežalo v druge države Bližnjega vzhoda ali v Evropo. Slišati je tudi, da je najmanj 2300 Palestincev utonilo, ko so se poskušali čez morje prebiti do obal Turčije in Grčije. Za tistega, ki nima potnega lista, so vse pogosteje edina možnost morje in tihotapci ljudi.

Oče Paolo

Stara legenda, ki je zelo priljubljena med prebivalci Damaska, pravi, da bo konec sveta zaznamovala tudi sprava med kristjani, judi in muslimani. Tega dne se bo Jezus vrnil na zemljo in se pojavil na belem minaretu velike mošeje Umajjad v Damasku, ki so ga zaradi tega že poimenovali »Jezusov minaret«. Legenda, ta svojevrstna metafora dolgoletnega spora, ki se danes bolj kot kdaj prej kaže v strahotnem nasilju, ponuja sliko sirske družbe, v kateri obstaja redka prepletenost etničnih skupnosti in veroizpovedi, družbe, ki je od nekdanjih žrtev različnih sporov, a ji kljub temu že zelo dolgo uspeva, da se vedno znova vzpostavi.

Nedaleč od Damaska stoji sredi sirske puščave starodavni samostan Mar Musa al Habaši – sv. Mojzes Abesinski. Sem je v Mohamedovih časih prišel Mojzes Abesinski, sin etiopskega kralja, ki se je odrekel svoji kraljevski usodi in si želel postati menih. Poleg tega je na svoji poti za eno od počivališč ta kraj izbral Abraham, oče Izmaela in Izaka, ki veljata eden za začetnika islama in drugi za začetnika judovstva oziroma krščanstva.

Do samostana, ki stoji 1300 metrov visoko nad morjem na gori Džabal al Kalamun, vodi dolga pot čez skalovje. Leta 1982 je mlad jezuit iz Rima, ki je iskal odročeni kraj, kamor bi se lahko umaknil, prišel do ruševin Mar Muse, ki so bile takrat že dve stoletji povsem zapuščene. Vstopil je v cerkev pod vedrim nebom in odkril stare poslikave, ki prikazujejo poslednjo sodbo in raj, v katerem bivajo preroki, evangelisti, svetniki in menihi, pa tudi pekel, ki je prav tako poln klerikov in škofov. Mladi duhovnik, ki je študiral v Bejrutu in je poleg drugih jezikov dobro govoril tudi arabsko, je kaj kmalu navezal stike z domačini, kristjani, predvsem pa z muslimani, ki so tukaj v večini. Zaradi teh srečanj se je odločil, da bo ostal v tem kraju.

Deset let pozneje je Mar Musa postal sedež majhne samostanske skupnosti, ki je temeljila na treh načelih: molitev v arabščini v skladu s sirskega obredom, fizično in umsko delo ter gostoljubje, »ki velja med semiti, Arabci in nomadi za največjo vrlino«.

Okoli abuna* Paola so se v molitvi zbirali kristjani in muslimani ter bosji, kot bi bili v mošeji, sedeli na beduinskih preprogah, obrnjeni proti Mekki. Ob svetlobi sveč so prebirali odlomke iz Biblije pa tudi iz Korana.

Tako je bilo vse do leta 2012, ko je prispel dekret o izgonu: oče Paolo dall'Oglio se je preveč izpostavil na začetku spopadov v sirske pomladi in predsednik Asad tega ni bil pripravljen oprostiti. Italijansko ministrstvo za zunanje zadeve ga je zaman prepričevalo, naj se nikar ne vrača v Sirijo. A on se je odločil: do konca bo ostal

s svojimi ljudmi. Vrnil se je v Sirijo. Prispel je do Rake, prestolnice Islamske države, poskušal posredovati med Kurdi in džihadisti ter se zavzel za izpustitev talcev. Devetindvajsetega julija 2013 se je za njim izgubila vsaka sled.

To, dvanajsto in hkrati zadnjo zgodbo o beguncih, ki vam jo pripovedujem, posvečam njemu, očetu Paulu dall'Oglio. Leta 2008 sem ga dvakrat srečala v Mar Musi, kjer skupaj kuhamo, jemo, razpravljamo in molimo tako verujoči kot neverujoči, tako muslimani kot kristjani, pri čemer je vsak od nas priča svoje lastne edinosti, hkrati pa smo vsi združeni v želji, da si med seboj delimo to območje strpnosti in medčloveške bližine. Prav v njegovi kapeli sva z možem, opita od radosti nad vso to daljnovidnostjo, prvič razmišljala o tem, da bi se poročila. Do smrti bova obžalovala, da tega nisva storila prav v Mar Musi.

Vse te mesece, ko sem opazovala reko beguncev iz Sirije in drugih območij, na katerih divja vojna, sem pogosto mislila na abuna Paola, ki je bil med množičnim izseljevanjem edini, ki se je vztrajno poganjal proti toku, kot to počnejo lososi med svojim mukotrpnim preseljevanjem, ko se iz morja ob izlivu poženejo v reko in nato plavajo vse do tam, od koder izvirajo.

Iz vsega srca si želim verjeti, da ga bom znova srečala, in upam, da bodo prej ali slej na svetu prevladali ljudje, kot je on, ljudje, ki verjamejo v dialog in strpnost, če že ne zaradi dobrote, pa vsaj zaradi zdrave in egoistične želje po tem, da bi živeli v miru.

*Abuna pomeni oče.